

Uganke, povezane s čebelarstvom

Ljudmila Bokal

milka.bokal@gmail.com

Uganka je po Slovarju slovenskega knjižnega jezika »*kratko besedilo za razvedrilo, zabavo, ki duhovito opisuje stvar, ki jo je treba uganiti*«. Jedrnatemu opisu pa dodajamo, da pri ugankah nastopata dva ustvarjalca. Najprej avtor, ki mora v bistvenih stvareh poznati predmet svojega ugankarskega opisa, na drugi strani pa je bralec, ki iz svojega miselnega sveta in vsakdanjih okoliščin išče povezave s tistim, kar je avtor nakazal. Avtor se razkriva v opisu, bralec pa v rešitvi. Ko se najde stik med obema sodelavcema, je uganka razvozлана.

Uganke so največkrat namenjene otrokom. Otroci so radovedni, njihova domišljija je brezmejna, zato jih svet ugank še posebej privlači. Rešitve ugank se nanašajo na stvarno vsakdanje življenje, tak je tudi otroški svet. Posplošujoče trditve so le v opisih, ki otroke zaposlijo in sprožijo njihove miselne sklepe. Otrokom je blizu zlasti svet živali, spodbuja jim čustveno ugodno doživljanje.

Motiv čebele in čebelarjenja je priljubljena tema ugank. Med pisci je znan Oton Župančič. V njegovi zbirki *Sto ugank* (1915) sta dve na temo čebel in čebelarjenja. Prva uganka čebele primerja s kuharicami in njihovimi vsakdanjimi pripomočki: »*To so spretne kuharice. Vse so lončke prevrnile, / niti kapljice prelile.*« V njej je otrokom prikazana čebelja vloga pri pridobivanju medu tako, da jo vzporeja s tistim, kar po navadi počnejo mame, ko se vrtijo po kuhinji. Ta nazorni prenos je poudarjen še z iznajdljivostjo pri čebeljem »kuhanju« medu, s spretnostjo. Vsemu pa je podlaga splošno znana čebelja delavnost. Druga Župančičeva uganka pa satje s polnimi satnimi celicami primerja z bogato deželjo: »*Preluknjana mreža – masla polna dežela.*« Maslo, pridobljeno iz smetane, je dragoceno živilo, in če ga je polna dežela, je to znamenje uspešnosti. Tako je »*satovje s strdjo*«, z medom, ki je rešitev te uganke. Strd je namreč sopomenka za med.

V novejšem času je med otroškimi avtorji ugank znana Anja Štefan (1969), pesnica in pisateljica, nagrajenka letošnjega (2022) Prešernovega sklada. V uganki z besedilom »*Črtasta srajčka / in drobcena krila – / v lončke iz voska / bo med natočila*« prav tako kot v prvi Župančičevi uganki reševalci naletijo na lončke, ki so prisposoda za satne celice. Obročki na hrbtu so »skriti« v črtasti srajčki, med in vosek pa sta običajna med čebelarstvom izrazi. Rešitev uganke tako ni težka. Besede, ki izražajo pomanjšanje, strokovno imenovane manjšalnice (srajčka, lonček), pa izražajo

Foto: Evgenija Pejič

»*To so spretne kuharice. Vse so lončke prevrnile, / niti kapljice prelile.*«

naklonjeno razpoloženje do drobnih živalic.

Med oprasovalci rastlin ne gre spregledati čmrlja. Tudi njemu je Anja Štefan namenila uganko: »*Črn, rumen, / pošteno rejen, / pošteno kosmat, / ima rožice rad.*« Strnila jo je v zunanji opis z omembo barv in podobo kožuščka, čemur se pridruži tudi čmrljeva oprasovalska vloga, ki je izražena zelo čuteče: »*ima rožice rad.*«

Med živalmi je za otroke iskana igrača medved. Tako je tudi priljubljeni medo ugankarsko obdelan pri Anji Štefan: »*Kdo je tisti sladkosned, / ki čebelarom krađe med? / Velik je in ves kosmat. / Ko je sit, v brlog gre spat.*« Medveda v tej uganki ni težko prepoznati, prikazan je s svojo v čebelarstvu najprepoznavnejšo lastnostjo, da uničuje panje in da se hrani z zalego in medom, kar je sicer izraženo z opisnim izrazom sladkosned.

Med avtorji ugank omenimo še Franca Belčiča. V zbirki z naslovom *Iskrica v glavi, rešitev na dlani* je objavil šestdeset ugank. Med njimi se ena nanaša prav na čebele. Kratko in jedrnato je z bistvenimi izrazi prikazana pot do čebeljega pridelka, do medu: »*S cveta na cvet, / nektar, pelod, / panj in med.*«

Še nekaj je značilno za uganke, a to ne velja samo za tematiko čebel. Stavki so kratki, misli so ujete v verze, razumeti jih je mogoče tudi brez glagola, ki izraža dejanja. To je značilno za zadnjo uganko v tem sestavku.

Tak je svet ugank, vsakdanji, a vendar s trohico iskrivega iskanja, kar razgiblje naše, predvsem pa otroške miselne tokove. ●

Viri:

Belčič, F. (2018): *Iskrica v glavi, rešitev na dlani, 60 ugank*. Celjska Mohorjeva družba, str. 8.

Stanonik, M. (2018): *Čebela na cvetu in v svetu*. Slovenska matica, 2018, str. 146.

Štefan, A. (2010): *Sto ugank*. Mladinska knjiga Založba, uganka 49, 92.